

PhDr. J. JERSÁK,
kandidát historických věd,
Výzkumný ústav pedagogický, Praha

DĚJEPISNÁ UČEBNICE — NÁSTROJ NĚMECKÝCH REVANŠISTŮ

Uplynulo patnáct let od porážky nacistického Německa. Roku 1945 se všeobecně soudilo, že Německo již nikdy nebude mít dostatek materiálních a duchovních sil dovolujících mu být jen uvažovat o odvetě, natož znovu stát se potencionálním připravovatelem nové války. A přece dnes taková skutečnost existuje. Za uplynulých patnáct let s pomocí amerických monopolistů a militaristů došlo v západním Německu k hospodářskému rozmachu, zvedly se znovu hlavy poražených nacistických generálů, dochází k horečné militarisaci a fašisaci Spolkové republiky a činí se vše, aby pro odvetu byly vytvořeny i podklady psychologické.

V naší stati věnujeme několik úvah tomuto poslednímu problému, a to především výchově západoněmecké mládeže. Nám všem samozřejmě nemůže být lhostejné, jak je dnes vychovávána západoněmecká mládež. Pokusíme se proto nahlédnout do tohoto problému na úzkém sice, ale z hlediska ideově výchovného neobyčejně důležitém úseku — do dějepisného vyučování.

Je třeba konstatovat hned v úvodu, že západoněmecká mládež je nepravdivě informována o dějinách Německa a o jeho vztazích k sousedním zemím. Západoněmecká historiografie a pedagogika napomáhají vyvolávat v ní iluze o domnělých nárocích Německa na tyto země a o možnostech jejich opětného získání v naprostém rozporu se skutečností. Současně dějepis vyvolává v ní pocity křivdy, nenávisti k sousedním národům a touhu po odvetě. Falešným pactem a propagací fašistických myšlenek má být západoněmecká mládež v co nejkratší době — znovu připravena k tažení proti Východu.

Odhalování příčin těchto zločinných tendencí ve výchově západoněmecké mládeže se zabývají důsledně především marxističtí pedagogové v NDR. Tomuto problému věnuje pozornost i sovětská pedagogika, např. v poslední době Ševlenkova stať o protihistorických a revanšistických tendencích ve školních učebnicích NSR,¹⁾ dále polská pedagogika a historiografie, zvláště Západní institut v Poznani aj. Také u nás se činí vše, aby byly odhaleny kořeny západoněmeckého militarismu a revanšismu. Významným příspěvkem k tomu byl projev presidenta republiky soudruha Antonína Novotného na XV. zasedání OSN. Také naše pedagogická věda se podílí na obecném úsilí v odhalování a pranýřování nebezpečných tendencí ve výchově mládeže v Německé spolkové republice. Shromažďují se např. materiály, týkající se výchovné činnosti v přesídlenec-kých organizacích, provádějí se rozborů západoněmeckých učebnic, pedagogických časopisů aj.

Předmětem našeho rozboru je sedm západoněmeckých učebnic dějepisu pro vyšší střední školy, které se zabývají hlavně obdobím nejnovějších německých

¹⁾ *Prepodavaniye istoriji* č. 6/1980.

a obecných dějin.²⁾ Právě při studiu těchto učebnic se nejzřetelněji projevuje výchovný cíl západoněmeckých militaristů a revanšistů.

Nás zajímá především jak se německá historiografie vyrovnala v učebnicích s obdobím nacistické diktatury, jaké stanovisko zaujala při tom k nejnovějším dějinám našich zemí, k Sovětskému svazu a jaké hlavní výchovné postuláty si kladou učebnice výběrem (případně i zamlčením) a hodnocením historických faktů. I když všechny jmenované učebnice projevují ve svém pojetí určitou uniformitu, přece v některých se zmíněné výchovné tendence projevují zřetelněji, v jiných v zastřenější formě, rafinovaněji nebo i ve zcela primitivní formě. V zájmu přehlednosti si problematiku učebnic rozdělíme do několika odstavců podle obsahu a chronologie.

1. Interpretace historických faktů

Všichni autoři v úvodu zdůrazňují, že podat objektivní obraz nejnovějších dějin je velmi obtížné, poněvadž se v nich úzce prolíná minulost a přítomnost a poněvadž rychlý běh historických událostí nedovoluje správné jejich zvážení a zhodnocení. Přesto ujišťují, že jejich jediným cílem je podat německé mládeži obraz objektivní a správně postihnout ony historické síly, které určovaly dějinný vývoj.

Ukazuje se však hned na prvních stránkách, že autoři se od objektivnosti vzdálili daleko. Nejde při tom o množství faktů. Jde o jejich interpretaci, o to, že autoři mnohá historická fakta uvádějí v učebnicích nepravdivě, o mnohých se pouze zmiňují, některá úplně zamlčují a konečně jiná podávají zcela tendenčně tak, aby dosáhli i za tuto cenu svého výchovného cíle, tj. přípravy mládeže pro obnovu militarismu v západním Německu.

Při rozboru učebnic se nemůžeme vyvarovat vytrhávání faktů z kontextu. Avšak všechny učebnice jsou tak plny omylů a tak průhledné ve svých tendencích, že není ani nutno je probírat odstavcem za odstavcem, nebo citovat celé jejich pasáže. Stačí provedeme-li výběr jejich nejtypičtějších jevů, o což nám hlavně jde, abychom si učinili spolehlivou představu o hlavním výchovném cíli učebnic.

Jak autoři ve výkladu historických jevů postupují? Např. dr. Hans Herzfeld vyslovuje nesprávný názor, že Pařížská komuna byla jen maloburžoazní revolucí a že nevycházela z marxistických idejí.³⁾

S podivnou logičností srovnává jiný autor dr. E. Vittali⁴⁾ důsledky Frankfurtského míru 1871 pro Francii a Versaillského míru 1919 pro Německo. Nezajímá ovšem stanovisko k Bismarkovu brutálnímu postupu vůči Francii, ale vyslovuje obdiv nad tím, že mírové podmínky nadiktované Francii byly prý »vcelku a v jednotlivostech jasné, takže Francie mohla reparace velmi rychle zaplatit«. Naproti tomu podmínky Versaillského míru byly prý nejasné a skýtalas dalekosáhlé možnosti k jejich revizi. Je však dobře známo, že právě toho poražené Německo využilo ve svůj prospěch v nejvyšší míře a zbavilo se placení reparací vůbec, kdežto Francie pro »jasnost« smlouvy této výhody byla zbavena a celou kontribuci Německu zaplatila.

F. Simonsen např. naivně tvrdí, že Německo před první světovou válkou rozvíjelo své námořní zbrojení jen prý proto, že »Vilém II. chtěl tím zvýšit prestiž Německa a uspokojit svůj osobní zájem o námořní věci«.⁵⁾

²⁾ Viz seznam učebnic na konci statí.

³⁾ GdG — B III, str. 48.

⁴⁾ DNZ — B IV, str. 111.

⁵⁾ LV — str. 76.

Tentýž autor si rovněž velmi zjednodušil výklad o vzniku první světové války, jakoby její příčinou byly panslavistické tendence a atentát na arcivévodu Františka Ferdinanda v Sarajevě,⁶⁾ ačkoli je obecně známo, že při tom šlo o krvavý pokus o znovurozdělení světa mezi imperialistickými státy, z nichž nejdravěji si počínalo právě císařské Německo. Autor si věc zjednodušil ještě tím, že prý r. 1914 »žádný stát neměl v úmyslu rozpoutat všeobecnou válku« a že to byli »jen politikové, kteří byli pesvědčeni o nevyhnutelnosti války«.⁷⁾

Aby v očích mládeže zdiskreditoval ideu socialismu, dr. H. Herzfeld uvádí ve své učebnici hrubé pomluvy o zakladateli vědeckého socialismu K. Marxovi, jako by používal ve své činnosti imperativních forem, jako by si vynucoval bezpodmínečnou poslušnost, vyvyšoval se nad jiné atd.⁸⁾

Ve snaze ukázat neudržitelnost buržoazní Československé republiky F. Simon-sen operuje s typickou polopravdou, že český národ v republice tvořil menšinu a že se »nesnažil pro svůj stát získat jiné národnosti a že svou existencí usiloval zabezpečit spíše ve spolupráci s Francií a se sovětským Ruskem«.⁹⁾

Tendenčního zkreslení faktu se dopouští ve své učebnici také K. Buchheim tvrzením, že »založení požáru v budově říšského sněmu bylo vládou připisováno komunistům, ale pravděpodobně to bylo způsobeno s pomocí nacionálně socialistických kruhů«.¹⁰⁾ Podobných lživých zkreslení události se dopouštějí všichni autoři např. tvrzením že »druhá světová válka nebyla rozhodnuta na bojišti u Stalingradu a jinde, nýbrž v dílnách Detroit a Chicagu«,¹¹⁾ že příčinou porážky nacistických armád v SSSR byl prý fakt, že Hitlerovým balkánským tažením na jaře r. 1940 se opozdilo přepadení Sovětského svazu o »čtyři osudné týdny«, nebo, že vítězství revoluce v Číně bylo způsobeno tím, že USA odmítly poskytnout Čankajškovi pomoc,¹²⁾ atd.

Je možno zaznamenat celou řadu hrubých nepravd, zvláště v učebnicích F. Ebelinga, který např. v souvislosti s vypočítáváním, kolik Němců zahynulo na bojištích, troufá si tvrdit, že »další milióny Němců našly strašný konec v SSSR, ČSR a v jiných zemích po válce«.¹³⁾

Vinu za přepadení Polska neklade Německu, ba ani ne Hitlerovi, nýbrž samému Polsku. Při tom pouze konstatuje, že před útokem nacistických armád na Polsko »německý tisk přinášel stále zprávy o útocích Poláků na Němce«, čili autor se snaží mladým lidem vštípit přesvědčení, že rozpoutání války r. 1939 bylo ze strany Německa pouze odvetným aktem proti Polsku.¹⁴⁾

Jinou takovou historickou nepravdou opakující se ve všech učebnicích a mající za cíl vyloučit německý národ z odpovědnosti za nacistická zvěrstva je tvrzení, že »většina německých občanů tu a tam něco slyšela o existenci koncentračních táborů, ale nevěděla, co se v nich děje...¹⁵⁾, ačkoli mnoho koncentračních táborů bylo v samém Německu, ačkoli o nich věděly a v nich trpěly milióny lidí, včetně německých komunistů.

⁶⁾ LV — str. 80.

⁷⁾ LV — str. 82.

⁸⁾ GdG — B III., str. 56 a 57.

⁹⁾ LV — str. 126.

¹⁰⁾ EdA — B III., str. 254.

¹¹⁾ GdG — B III., str. 180.

¹²⁾ EdA — B III., str. 268 a 273.

¹³⁾ DG — B V., str. 124.

¹⁴⁾ DG — B V., str. 124.

¹⁵⁾ DG — B V., str. 138.

DNZ — B IV., str. 153.

Na těchto příkladech, jež by bylo možno dále rozšiřovat o soustavné nepravdy a pomluvy SSSR, NDR, je dostatek patrné, jak autoři západoněmeckých dějepisných učebnic zacházejí s historickými fakty a jak daleko se vzdálili od svého původního slibu, že zachovají nestrannost a přísnou objektivitu. Takový postup ovšem směřuje k určitému cíli, který vynikne teprve v odstavcích následujících.

2. Omlouvání nacistických zločinů

Typickou formou tendenčnosti v obsahu učebnic je zamlčování, a kde to není možné, falešné omlouvání historických faktů nepříznivých dnešnímu vnitro a zahraničně politickému kursu Německé spolkové republiky. Jde o omlouvání nezdaru německé politiky před první imperialistickou válkou a v jejím průběhu, zcela v duchu nacistické historiografie. Především však jde o zamlčování fašistických zločinů a neúspěchu nacistických generálů za druhé světové války.

»V životě německého národa znamenala armáda mnohem více, než u jiných národů«, praví E. Vitalli, »protože šlo o sjednocení Německa a zajištění jeho bezpečnosti v Evropě« (Kampf um Dasein).¹⁶⁾ Byla to proto železná nutnost, která vedla Bismarka k vytvoření silné úderné armády pruské, v zájmu vytvoření sjednoceného Německa. Všichni autoři proto vidí v Bismarkově politice vzor i pro Spolkovou republiku, která se má stát novodobým Piemontem. Je tudíž nevysloveno, že jejím hlavním úkolem je vybudovat silnou armádu, což se již děje, s její pomocí zlikvidovat NDR a provést sjednocení podle vzoru Pruska.

V zájmu posílení remilitarizace západního Německa autoři také vyzdvihují zásluhy hlavního německého zbrojaře A. Kruppa. F. Simonsen o něm říká, že i když jej v celém světě nazývali »králem kanónů«, přece jen největší část jeho závodů pracovala na mírových výrobcích.¹⁷⁾ A. E. Vitalli s nadšením zdůrazňuje, že Kruppovy závody v Essenu kuly zbraně pro »skvělá německá vítězství« (für die glänzenden deutschen Siege)¹⁸⁾

Vinu na rozpoutání druhé světové války autoři svalují, podobně jako nacistická historiografie, na důsledky Versaillského míru. Versaillská smlouva říká s rozhořčením H. Ebeling, »zbavila německý národ víry v platnost mravních zásad v životě národů a v soužití mezi státy«, čehož využila Hitlerova propaganda, aby získala mladé lidi. Mladí lidé však šli do války »ne, aby sloužili Hitlerovým dobytčím plánům, nýbrž aby hájili svou vlast«.¹⁹⁾ Válku nechtěl německý národ, všim je vinen Hitler (Hitler wolte den Krieg!). Hitlerovy politické omyly, jeho diletanství, jeho ctižádost zavinily válku i její prohru.²⁰⁾

Německo muselo sáhnout ke zbraním také proto, že se stále něčeho bálo, a proto prý muselo předcházet připravovaným útokům na sebe. Tak například Simonsen vysvětluje, že franko-sovětsko-československou aliancí se Německo cítilo ohroženo, a proto muselo rozbít a okupovat ČSR. Přepadení SSSR vysvětluje podobně. Hitler prý se obával ruského útoku (der russische Aufmarsch gegen die deutschen Grenzen sei in vollem Gange (!)), zatím co jeho vojska

¹⁶⁾ DNZ — B IV., str. 79—80.

¹⁷⁾ LV — str. 67.

¹⁸⁾ DNZ — B IV., str. 80.

¹⁹⁾ DG — B V., str. 37—38. DNZ — B IV., str. 109. DNZ — B IV., str. 150—154.

²⁰⁾ DNZ — B IV., str. 149.

GdG — B III., str. 164.

bojovala na západě, a proto chtěl útočníka předejít.²¹⁾ Také prý Spolková republika získala suverenitu s právem vybudovat si armádu, aby »vytvořila hráz proti hrozbě komunismu a proti lidové armádě NDR«.²²⁾

Autoři neodsuzují válku jako takovou. Kritizují pouze taktické a strategické omyly, jichž se dopustilo německé velení ve válce. Hlavní vinu na nezdaru, svalují na Hitlera. Hitler byl hluchý na všechny rady zkušených generálů. Neúspěchy v SSSR, zavinily kromě prodlení německých vojsk na Balkáně — také mráz (!) (Offensive bricht kurz vor der russischen Hauptstadt zusammen, weil der Winter mit aussergewöhnlicher Härte einsetzt.) Katastrofa 300.000 německé armády u Stalingradu byla pouze důsledkem zatvřelosti Hitlera, který nedovolil stáhnout včas německá vojska. Příčinou porážky na východní frontě byla prý obrovská převaha lidského materiálu SSSR a válečných prostředků, které poskytli Sovětskému svazu Američané. Německo nakonec bojovalo samo, až »rudá záplava je pohltila«.²³⁾ V žádné učebnici nenajdeme ani slovíčka uznání statečnosti sovětských vojáků a heroismu sovětského lidu, který bránil svou vlast.

Koncentračním táborům a martyrologii židů věnují všichni autoři jen několik řádků. Počet obětí koncentračních táborů a krematorií vyjadřují neurčitými čísly např. »miliony« (in Konzentrationslagern und in Gaskammern zu Millionen den Tod finden). Aby nemuseli uvádět počet umučených německých židů, a aby zvětčili celkový počet německých obětí, uvádějí společné číslo 750.000 až 1,2 mil.²⁴⁾ Při tom všichni autoři tato nacistická zvěrstva pouze konstatují, aniž by je nějak odsoudili. Jen F. Simansen vyslovuje názor, »že masová exterminace židů byla jednou z největších chyb nacistické politiky«.²⁵⁾

Významným prvkem v rozvoji militaristického ducha je připisování nacistickým generálům nejskvělejších vojenských ctností, vynikající odbornost, hrdinství, vědomí povinností a vojenskou poslušnost a kázeň. Nacističtí generálové také prý neposkvrnili svou čest žádným zločinem. Proto autoři učebnic jednohlasně odsuzují norimberské rozsudky, pokud se vztahují na Wehrmacht. »Ač bylo nezbytné a nutné potrestat zločince, přece však tyto procesy hluboce ranily city (Selbstgefühl) německého národa, zvláště proto, že se vztahovaly i na členy armády, kteří se právem odvolávali na vojenskou kázeň a poslušnost«.²⁶⁾

Samozřejmě, že nikde v učebnicích není zmínka o zvěrstvech, které spáchaly v dobytých zemích nacistické hordy pod velením těchto generálů. Zpočátku, praví K. Buchheim, sovětské obyvatelstvo vítalo prý Němce jako své osvoboditele (!). Avšak Hitler odmítl vést válku proti Stalinovi jako válku osvobozenickou. Díval se na všechny východní národy jako na rozené otroky, a proto nařídil, aby se s nimi jednalo jako s takovými!²⁷⁾

H. Ebeling tyto zločiny vysvětluje tím, že prý — cituje v uvozovkách ironicky — »sovětská vlastenecká válka proti fašistickému vetřelci« byla vedena se »vší rozhořčeností a světonázorovou ostrostí« a že to byla partyzánská

²¹⁾ LV — B V., str. 126, 132 a 134.

²²⁾ LV — B V., str. 148.

²³⁾ GdG — A IV., str. 135.

²⁴⁾ GdG — A IV., str. 144.

²⁵⁾ LV — B V., str. 122.

²⁶⁾ GdG — A IV., str. 162.

²⁷⁾ EDA — B III., str. 268.

válka, která domněle měla vyvolat odvetná opatření nacistů.²⁸⁾ Troufá si tím dokazovat německé mládeži, že lid SSSR neměl právo bít fašistické vetřelce.

3. Propagace německého militarismu

Vedle heroisování prusáckého vojákství a skvělých vlastností německého vojáka, propagují autoři militarismus především tím, že s nadšením vyzdvihují vítězství německých zbraní v různých dobách.

Především třeba zdůraznit, že autoři v duchu idealistické filosofie a v duchu vládnoucích názorů a potřeb Spolkové republiky vyzdvihují záměrně v učebnicích úlohu »silných jedinců« jako hlavních tvůrců dějin. Z historických postav proto glorifikují především vojáky, Napoleona, Moltkeho, Hindenburga, Rommela, ale i Hitlera. Také jiným osobnostem věnují značnou pozornost, např. Nitschemu, Atatürkovi, Gandimu, Wilsonovi, Stalinovi aj.

F. Simonsen vyvozuje německou vojákou tradici z bojů o sjednocení Německa v 19. století, kdy se »vytvořil ideál vojenského hrdiny, jako výraz nejvyššího mužství a od kteréžto doby se v Německu stali nositelé vojenských stejnokrojů miláčky národa...«²⁹⁾

Charakteristické při tom je, že někteří autoři se pokoušejí vtisknout drsným vojákům ušlechtilé rysy. Např. dr. H. Herzfeld vyzvedává u gen. Moltkeho především jeho »humanitní útlouč«, mnohostranný zájem o historii a archeologii a teprve na druhém místě vynikající vlastnosti vojáka.³⁰⁾

Tentýž autor v oslavných hyperbolách vyzvedává rovněž nacistického generála Rommela, jako skvělého taktika a velitele pancéřových vojsk a obdivovaného proto celým německým národem. V této souvislosti jsou oslavováni němečtí generálové i jako hrdinové hnutí odporu proti Hitlerovi. Při tom autor pateticky vykládá, jak těžké to bylo pro německé generály porušit vojenskou poslušnost a přísahu danou zákonné vládě a jakými psychickými mukami pro to trpěli.³¹⁾

V učebnici H. Ebelinga se s netajenou radostí předkládají mládeži vzory hrdinných německých vojáků, kteří bojovali v zákopech za první světové války a se snahou strhnout ji, líčí nadšeným způsobem válku jako jev plný dobrodružných a hrdinských činů.³²⁾

»Od 12. března 1938«, volá H. Herzfeld, »pochoduje německá armáda za nadšených oslav všeho obyvatelstva...« S radostí konstatuje dále, že »německá převaha ve vedení a v moderním válečném materiálu způsobila tak rychlé zhroucení polské armády, že západní mocnosti byly úplně překvapeny...«³³⁾ »Německé svazy rozbily ve zničujících útocích slabé polské letectvo a dopravní střediska uvedly do úplného chaosu...« atd.³⁴⁾

Německá veřejnost oslavovala Hitlera za to, že donutil »v krátké době kapitulovat holandské, belgické armády a hlavní jádro francouzských ozbrojených sil« a za to, že »nepřátelé byli strategicky překvapeni a bezpříkladnou rychlostí zdoláni«.³⁵⁾

Ještě s větším nadšením jsou líčeny vítězné bitvy Rommelovy v Africe a

²⁸⁾ DG — B V., str. 60.

²⁹⁾ DG — B V., str. 138.

³⁰⁾ GdG — B III., str. 28.

³¹⁾ GdG — B III., str. 144.

³²⁾ DG — B IV., str. 7—15.

³³⁾ GdG — A IV., str. 117 a 124.

³⁴⁾ DNZ — B V., str. 143.

³⁵⁾ GdG — A IV., str. 127.

počáteční úspěchy nacistických armád v SSSR. Tato oslavná hlášení o vítězných bitvách jsme již kdysi slyšeli. I v učebnicích dějepisu ve Spolkové republice znějí tak jako v letech 1940—1942. Ale o porážkách autoři mlčí, nebo skoro mlčí. Je to pro jejich stanovisko příznačné a ovšem i pochopitelné.

4. Propagace nacistické ideologie, revanšismu a rasismu

Tento odstavec třeba začít Hitlerovou výzvou, adresovanou německé mládeži, kterou ve své učebnici otiskuje F. Simonsen: »Začínám své velké výchovné dílo s německou mládeží. My starí jsme již vyčerpaní. My jsme sentimentální a lhostejní. Ale jiná je moje nádherná mládež. Ohci, aby to byla mládež atletická. Nechci žádnou intelektuální výchovu. Vědění se jen mládež kazí. Nechám ji učit se, čemu bude sama chtít...«³⁶⁾ Jestliže se autor od tohoto programu nijak nedistancuje, je možno právem předpokládat, že se s ním ztotožňuje.

Hitlerovi samému dávají autoři hojně místa. Například H. Herzfeld věnuje jeho životopisu téměř celou stránku, ačkoli jiným mužům německých dějin jen několik životopisných poznámek.³⁷⁾ Nebo F. Simonsen říká, že »Hitler nalézal obdivovatele i v cizině. Evropě se vnul jako mimořádná osobnost. Šíří nejen hrůzu a odpor, ale budí i zvědavost a získává sympatie. Roste k němu úcta a síla přitažlivosti, která z něho vyzařuje, působí i za hranicemi jeho země«.³⁸⁾

Všichni autoři odsuzují nacismus jen formálně a nepřesvědčivě. Především rádi citují vyňatky z nacistických dokumentů. Nejhojněji to činí ve své učebnici H. Ebeling. Na dvou plných stránkách rekapituluje Hitlerův zahraničně politický program, tj. odstranění důsledků Versaillské mírové smlouvy, neboli obnovení německých hranic z r. 1914 a sjednocení všech Němců v jedné velkoněmecké říši.³⁹⁾ Autor k tomuto citovanému programu nezaujímá stanovisko, leč jen v tom, že Hitler chtěl »tento plán, starý sto let, uskutečnit násilím«. Nikoli tedy odsouzení programu samého, jenž se mohl uskutečnit jen za cenu porobení jiných národů, ale zklamání, že se nezdařil.

Autor rozvádí Hitlerovy plány dále, jeho úsilí o »rozšíření životního prostoru (Lebensraum) pro německý národ na západní území SSSR (Ruska), zvláště na Ukrajinu atd. Cituje při tom výňatek nacistického dokumentu, v němž se praví, že »všichni pokračovatelé vůdce si musí uvědomit, že bezpečnost Říše bude zajištěna teprve tehdy, když západně od Uralu nebude žádná jiná ozbrojená síla, než německá. Tu platí tento železný zákon: nesmí se připustit, aby v tomto prostoru byl někdo jiný ozbrojen, než Němec...«⁴⁰⁾

Schvaluje rovněž zničení Československa, zvláště připojení »Sudetenlandu« k Německu. Tohoto pojmu užívá tak, jako by to byla svébytná část republiky. Svou nenávisť k ČSSR vyjádřil také tím, že záměrně cituje Hitlerův projev ke generálům ze dne 6. 11. 1937, v němž byl hodnocen význam našich zemí pro Německo z hlediska vyživovacího, osídlovacího a strategického a kde hanobí naši republiku potupným slovem »Tschechei«.

H. Herzfeld k tomu dodává ještě tento příznačný Hitlerův výrok: »Znovu

³⁶⁾ LV — B V., str. 121.

³⁷⁾ GdG — A IV., str. 105—106.

³⁸⁾ LV — B V., str. 125.

³⁹⁾ DG — B V., str. 114 a 115.

⁴⁰⁾ DG — B V., str. 128.

začneme tam, kde se před šesti stoletími skončilo. Zastavíme věčná tažení Germánů na jih a na západ Evropy a upřeme svůj pohled na země na východě«, a sám dodává: »A mluvíme-li dnes o Evropě, o nové půdě, můžeme myslet jen na Rusko a na státy jím ovládané.«⁴¹⁾

Všichni autoři jednomyslně podtrhují prozatímnost polsko-německých hranic na Odře a Nise. »Německé kraje, východně od Odry a zhořelecké Nisy byly dány pod polskou správu, ale s výhradou západních mocností, že to ještě neznamená konečné uznání polsko-německých hranic.«⁴²⁾

Zatím, co vztah k SSSR a k zemím socialistického tábora je v učebnicích naplněn nenávistí a pomluvami, poměr ke kapitalistickým zemím je korektní. I nejtěžší boje za první a druhé světové války s Francií a Anglií jsou načrtnuty s respektem k dnešním spojencům Spolkové republiky a tak, aby západoněmecká mládež mohla jasně rozlišovat mezi Východem a Západem. Zatím co autoři vůbec neuvádějí, kdo bombardoval německá města, snášejí všechny možné pomlavy na Sovětskou armádu, a aby vyvolali v mládeži nenávist k SSSR, líčí dojemně bídu německých vystěhovalců. (Im Osten vollzog sich der Schlussakt der Tragödie unter dem namenlosen Leid der Zivilbevölkerung.)⁴³⁾

Ve všech učebnicích se průhledným způsobem propaguje rasismus. Kořeny rasismu, podobně jako nacistická ideologie, vyvozují z filosofie Gobinau a z Nitscheovy teorie o nadčlověku.⁴⁴⁾ Z těchto teorií vyvodili nacisté praktické závěry o méněcennosti »rasy slovanské a židovské«, čili o nutnosti jejich »exterminace« a o »nadřazenosti rasy germánské«. F. Ebeling při tom vysvětluje, že Hitlerovi »byla válka zápasem o rozmach a vítězství arijského člověka proti světovému židovství, proti »úpadkové« demokracii a zvláště proti SSSR, zápasem dobra se zlem.«⁴⁵⁾

Také osvobozenecský boj koloniálních národů je pro autory problémem rassistickým, koncem vlády »bílého člověka« nad Asií a Afrikou, jehož počátek vidí v rusko-japonské válce, která prý »otřásla nadřazeností bílých nad barevnými«. Za obou světových válek barevní prý »zažili vzájemné ničení Západu a tím lesk panských národů značně utrpěl. To působilo neblaze na poměr bílých a barevných a znamenalo začátek konce převahy Evropy ve světě.«⁴⁶⁾

Pro všechny autory znamená kapitalistický západ jediné možné a spravedlivé uspořádání společnosti. Ideálem je Bismarkova, ba i Metternichova říše, poněvadž »představují pořádek, zajišťují mír v Evropě.«⁴⁷⁾ Autoři tudíž v závěru jasně říkají: »Nemůže být pochyby, na které straně rozpolceného světa musí stát Evropa a s ní Německo: totiž na té, která kultivuje a hájí dědictví západu.«⁴⁸⁾

V závěru je možno ještě dodat, že charakteristickým znakem západoněmeckých učebnic dějepisu je snaha přehlížet dějiny nejnovější, jímž je věnován v textu minimální rozsah stránek. Jako typickou je možno uvést učebnici »Die Neueste Zeit 1815–1955«, kde době Bismarkově bylo věnováno 19 stránek, ale celému poválečnému období jen 5 stránek. Má to své důvody:

Za prvé jde o to zamlčet co nejvíce zločiny německého militarismu a fa-

⁴¹⁾ GdG — B III., str. 165.

⁴²⁾ GdG — A IV., str. 161–162. EDA — B III., str. 272.

⁴³⁾ DNZ — B IV., str. 154.

⁴⁴⁾ EDA — B III., str. 212.

⁴⁵⁾ DG — B V., str. 138.

⁴⁶⁾ EDA — B III., str. 280.

⁴⁷⁾ DNZ — B IV., str. 7.

⁴⁸⁾ EDA — B III., str. 280.

šismu. Proto např. bylo v učebnici dějepisu (Geschichtsbuch für die deutsche Schule) nacistickému období ještě v roce 1949 věnováno 41 stran, ale ve vydání r. 1958 již jen 13 stran, zapálení říšského sněmu 2½ strany, r. 1958 již nic, pronásledování Židů r. 1949 ještě 3 strany, r. 1958 již jen 14 řádků, koncentračním táborům r. 1949 ještě 5 stran, r. 1958 již jen odstavec atd.

Za druhé přehlížením nejnovějších dějin se sleduje snaha vychovávat německý národ v politické indiferentnosti tak, aby realizace zločinných plánů západoněmeckých klerikálních, militaristických a velkokapitalistických kruhů nebyla ničím spoutána.

Výsledek takto záměrně řízené výchovné činnosti v západním Německu je již dnes patrný. Hovořil o tom dne 10. 2. 1960 v Lidové sněmovně předseda vlády NDR O. Grotewohl a poukázal na to v NDR časopis Geschichtsunterricht und Staatsbürgerkunde č. 5 a 6/1960. Negativní působení dějepisných učebnic v západním Německu bylo ostře kritizováno nejen v NDR, ale i západoněmeckou veřejností. K této kritice musel zaujmout stanovisko i předseda Svazu západoněmeckých učitelů dějepisu dr. Messerschmidt, který doznal, že členy neofašistických organizací v západním Německu, kde se vychovává zcela v duchu Mein Kampf, je na 70.000 západoněmecké mládeže a že v důsledku ignorování nejnovějších dějin je 80 % občanů NSR »politickými analfabety!«

Pro nás má problém výchovy západoněmecké mládeže ještě jeden významný aspekt, tj., že v ní hrají mimořádnou úlohu revanšističtí, přesídlenečtí učitelé a profesori. Na loňském výročním sjezdu přesídlenců v Mnichově mezi účastníky bývalé henleinovské páté kolony v ČSR byli hojně zastoupeni také učitelé. Na jejich zvláštním zasedání promluvil ministr spolkové vlády Seeborn, který vybízel tyto vychovatele mládeže, aby ještě účinněji šířili revanšistické myšlenky a aby ji připravovali pro poslání přenést do ČSSR »německé kulturní hodnoty«. A revanšista Franzel, člen předsednictva »sudetoněmeckých vychovatelů«, hovořil ještě jasněji. Prohlásil, že je třeba připravit se na dobu, »kdy dojde v utlačovaných zemích ke změnám«, a »přispět svým podílem k novému uspořádání Evropy«.

S cynickou chladnokresností utajují autoři dějepisných (i jiných) učebnic západoněmecké mládeži skutečnost, že repatriace všech Němců na území Německa byla provedena na základě platné mezinárodní dohody a vedou je k šílenému závěru, že po dobrém či po zlém je třeba dosáhnout navrácení východních území, ač dobře vědí, že pokus o to, by znamenal válku.

Za této situace je naléhavým úkolem všech pokrokových a mírových sil v Evropě, v tom i pedagogiky, aby co nejúčinněji odhalovaly a pranýřovaly nebezpečnou situaci v NSR a usilovaly o odstranění samých kořenů těchto hrozných jevů dříve, než bude pozdě.

Seznam učebnic

GdG — A IV. — *Grundriss der Geschichte für die Oberstufe der höheren Schulen*. Ausgabe A IV. Bez data.

Weltstaatsystem und Massdemokratie Von Dr. Hans Herzfeld, Prof. an der freien Universität Berlin, unter Mitarbeit von Dr. E. Dittrich — Gallmeister, Studienassessorin s. D. in Essen. Ernst Klett Verlag Stuttgart.

DNZ — B IV. — *Die neueste Zeit 1815—1955*. Band IV. Von Studiendirektor Dr. Erich Vitalli u. Oberstudienrat Karl Weller.

Werden und Wirken. Für Mittelstufe. Verlag G. Braun — Karlsruhe. Bez data.

EDA — B III. — *Erbe des Abendlandes*. Lehrbuch der Geschichte für höhere Schulen. Oberstufe — Teil III.

- Europa in der Welt.* Bearbeitet von Dr Karl Buchheim, Prof. für Geschichte an der Techn. Hochschule München. Ausgabe B. Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf. Bez data.
- GdG — B III. — *Grundriss der Geschichte für Oberstufe der höheren Schulen.* Ausgabe B, Band III.
Vom 1850 bis zur Gegenwart. Bearbeitet von Dr Hans Herzfeld, Prof. an der Freien Universität, Berlin — Studienrat Dr J. Dittrich, Essen und Studienassessorin Dr E. Dittrich — Gallmeister, Essen. Erns Klett Verlag, Stuttgart. Bez data.
- LV — *Lebendige Vergangenheit* (Von 1850 bis zur Gegenwart) Geschichtsbuch für Real und Mittelschulen. Bearbeitet von Schulrat Fritz Simonsen. Ernst Klett Verlag Stuttgart. Bez data.
- GFMR — B IV. — *Geschichte für Mittel — u. Realschulen.* Von der Jahrhundertswende bis zur Gegenwart. Band IV. 9. Auflage 1960. Herausgegeben von einer Arbeitsgemeinschaft von Geschichtslehrern an Mittel und Realschulen in Verbindung mit Prof. Dr Arno Koselleck. Verlag Moritz Diensterweg.
- DG — B V. — *Deutsche Geschichte* von Hans Ebeling. Weltgeschichte der Neuesten Zeit II. Das Zeitalter der Weltkriege. Ausgabe A, Band V. Georg Westermann Verlag 1952.